

BATININ DARBE SİCİLİ VE 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİNE TEPKİSİ

MUHİTTİN ATAMAN

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

GLORIA SHKURTI

SETA Vakfı

ÖZ

15 Temmuz darbe girişimi sadece Türkiye ve Türk halkı için değil, bütün bölge, hatta dünya için tarihi bir olaydır. Ortadoğu'nun demokrasi ve siyasi istikrar açısından son kalesi olan Türkiye, son zamanlarda Batılı ülkelerin ve farklı terör örgütlerinin hedefi olmuştur. Bu makale Batı dünyasının darbe girişimi sırasında ve sonrasında Türkiye'ye karşı tutumunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bunu anlamak için öncelikle Batılı ülkelerin Batı-dışı dünyadaki darbelere bakışı üzerinde durulacaktır. Örnek olarak dünyanın farklı bölgelerinden seçilen dört önemli darbeye (1953 İran, 1973 Şili, 2013 Mısır ve 2013 Ukrayna) Batının rolüne ve darbecilere verdikleri desteğe odaklanmaktadır. Sonraki bölümde ise, 15 Temmuz darbe girişimi sırasında ve sonrasında Batılı ülkelerin temsilcilerinin resmi açıklamalarını ve Batı medyasının Türkiye'ye yönelik yanlış, yönlendirici ve hayal kırıklığına uğratici yayınlarını incelemektedir. Batılı ülkeler, Türkiye'de gerçekten neler olduğunu anlamaktan çok uzak kalmış, bölgede ve ötesindeki ikiyüzlü yaklaşımını yansıtacak şekilde darbecileri ve terör örgütlerini değil, demokratik bir şekilde iktidarda bulunan Türk Hükümeti'ni eleştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Batı Algısı, Askeri Darbeler, Batı Medyası, 15 Temmuz Darbe Girişimi

COUP D'ETAT RECORD OF THE WEST AND WESTERN REACTION TO JULY 15 COUP ATTEMPT

ABSTRACT

July 15 coup attempt in Turkey is a historical event not only for Turkey and its people, but for region, even the world, as well. As the last fortress of the Middle East in terms of the democracy and political stability, lately Turkey has been the target of the Western countries and terrorist organizations. In order to understand better the stance of the West towards Turkey after the coup attempt, this paper briefly analyze the Western stance towards military coups. This article focuses on the role of the West and their support for coup plotters in four significant coups (1953 Iran, 1973 Chile, 2013 Egypt and 2013 Ukraine) from different parts of the world. In the second part, the paper examines official statements of Western decision-makers and the misleading and disappointing coverage of the Western media. Western countries that criticize not coup plotters, but democratically elected government, fell behind the developments in Turkey. This shows their hypocritical stance towards Turkey and the region.

Keywords: Western Perception, Military Coups, Western Media, July 15 Coup Attempt

15 Temmuz darbe girişimi ve akabinde gerçekleşen direniş ve demokrasi nöbeti sadece Türkiye siyasi tarihi bakımından değil, aynı zamanda bölge ve dünya tarihi bakımından da tarihi ve önemli bir olaydır. Türkiye tarihinde ancak Anadolu topraklarının işgal edilmesi üzerine Türk halkı tarafından başlatılan Kuvva-i Milliye hareketi ile karşılaştırılabilir. Dünya tarihi bakımından ise 15 Temmuz gecesi ve sonrasındaki direniş daha çok Amerikan devrimine benzemektedir. Her iki olay da iç ve dış güçlerin ortak bir operasyonuna karşı koymuş ve başarılı olmuş birer halk hareketi ve devrimidir. Batı-dışı dünyada gerçekleşen ve dünya demokrasi tarihine altın harflerle yazılacak bir gelişmedir.

15 Temmuz gecesinde gösterilen tepki ve sonrasındaki demokrasi nöbetleri, Türkiye insanının vatanını işgal teşebbüslerine karşı verdiği tepkinin sonunda gerçekleşen bir direniş hareketi olarak görülebilir. Türkiye insanının kendi kaderini kendisinin belirleme iradesinin bir tecellisi olan 15 Temmuz; vatanını, milletini, namusunu, istiklalini ve istikbalini korumak ve kurtarmak için ölümü göze alan kahramanların gerçekleştirdiği kitlesel bir sivil direniştir. Ülkedeki demokrasinin güçlendirilmesi yönünde atılmış destansı bir adımdır. Milli iradeyi devre dışı bırakmaya çalışan darbe teşebbüsüne karşı gerçekleştirilmiş bir karşı devrimdir.

Bölge tarihi açısından, Arap devrimleri sürecinde demokratikleşme yolundaki hemen tüm ülkelerin siyasal istikrarsızlıklar içinde olması bölgenin yegane laik ve demokratik ülkesini daha da önemli kılmaktadır. 15 Temmuz darbe girişimi ile bu son kalenin düşmesi hedeflendi, ancak Türkiye insanının etkili direnişi ile daha önce farklı şekillerde denenmiş girişimler gibi bu darbe girişimi de akamete uğradı. Müslüman dünyanın Batı ülkelerine benzer bir kurumsallaşma içindeki tek ülke olan Türkiye'ye yönelik birkaç yıldır ısrarla sürdürülen menfi kampanyanın en ağır ve en etkili halkası da Türk insanının aktif müdahalesiyle başarılı bir şekilde geçiştirildi.

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu bu kampanyalara etkili cevaplar geliştirmesi, Türkiye'deki siyasal istikrarı menfaatlerine karşı olduğunu düşünen kesimleri 15 Temmuz darbe girişiminin akamete uğratılması sonrasında Türkiye karar mercileri tarafından alınan güvenlik tedbirlerini otoriterleşme ve demokrasiden uzaklaşma olarak değerlendirip Türkiye'deki hükümet daha da ötekileştirildi. Bu düşüncenin bir uzantısı olarak Batılı ülkelerin resmi ve sivil kesimlerinin 15 Temmuz darbe girişimine verdiği benzer

tepkiler, demokrasiye değil, aksine onu yıkmaya çalışanlara destek çıkıldığı görülmektedir.

15 Temmuz darbe girişimini, Batının himayesindeki iç aktörlerin ve onların dış bağlantılarının yaşadığı büyük bir siyasi mağlubiyet olarak değerlendirmek gerekir. Darbenin asıl aktörü FETÖ, sadece geleneksel bir askeri darbe değil, Türkiye'nin tarihini ve kaderini yeniden tanımlamayı amaçlayan bir girişimde bulundu. Darbeci örgütün Batıyı, Türkiye'ye müdahale etmeye ikna aracı, çabası ve çağrısı olarak okunması gereken 15 Temmuz darbe girişimi, Türkiye siyasetinin yeniden yapılandırılma çabasının da başarısızlığıdır. 15 Temmuz darbe girişimi başarılı olsaydı Türkiye'yi bekleyen kader hiç de iç açıcı olmayacaktı.

Bu çalışmada Batılı ülkelerin 15 Temmuz darbe girişimine verdiği tepkinin bir analizi yapılacaktır. Birinci kısımda Batının, daha çok Batı dünyasının en etkili devleti olan ABD'nin, dünyanın farklı bölgelerindeki ülkelerde meydana gelen askeri darbelere yönelik siyasetleri üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ikinci kısmı ise, Batılı devlet adamlarının ve medyanın 15 Temmuz darbe girişimine nasıl karşılık verdiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Devlet adamlarının açıklamaları önemli ölçüde belirsiz iken, anaakım Batı medyası genellikle darbe girişimini açıkça desteklemiş ve başarısız oluşundan kaynaklanan hayal kırıklıklarını dile getirmiştir. Sonuç olarak, Batının bu tavrının ve tepkisinin hedefinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ve kendi kaderine sahip çıkmaya başlayan Türk halkının olduğunu düşünüyoruz. Türk halkının kahramanca direnişleri göz ardı edilirken, Erdoğan olayın merkezine konulmuştur. Neticede, Batının Türkiye'deki gerçekleri göz ardı ederek Erdoğan'ın kişiliğini hedefe oturtması, Türkiye'yi otoriter bir Ortadoğu devleti olarak görülmesine ve Türkiye-Batı ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesine neden oldu.

A. Batılı Devletlerin Darbelere Destek Vermesinin Tarihçesi

Batılı ülkeler, istedikleri yönde siyaset yapmayan bütün ülkelere siyasi, ekonomik ve gerekirse askeri müdahalelerde bulunmaktadırlar. Onlarca doğrudan ve dolaylı müdahale örneklerinde olduğu gibi Türkiye'deki yönetimi de değiştirmek için imkanlarını seferber etmiştir. Batılı küresel güçlerin, özellikle 20. yüzyılın en etkili ve güçlü devleti olan ABD'nin, darbe yapma, yaptırma veya katkıda bulunma sicilleri oldukça kabarıktır. Basit bir internet taramasında bile sadece ABD'nin 20. yüzyılda destek verdiği askeri

darbe sayısının 20’den fazla olduğu görülür. Yakından incelendiğinde Batılı ülkelerin müdahalelerinin, ideolojiden bağımsız olarak, daha çok millileştirme projeleri başlatan ve bağımsız bir siyaset söylemi geliştiren ülkelere ve liderlere karşı darbeler gerçekleştirildiği görülür. Askeri darbelerin öncesi ve sonrasında yaşanan süreçlerdeki gelişmelerin benzerliği de kısmen aynı aktörlerin benzer araçlarla müdahale etmesinin bir sonucu olarak okunabilir. Darbeler için demokrasiden uzaklaşma, otoriterleşme ve insan hakları gibi farklı gerekçeler ileri süren Batının başka devletlerin içişlerine müdahale gerekçesinde tek bir ortak paydanın –ulusal çıkarlar– olduğu görülür.

Batılı ülkeler Batı-dışı dünyada gerçek manada demokratik olan rejimlerin oluşmasını istememektedir. Batılılar Batı dünyası dışındaki demokrasiyi, “halkın halk tarafından halk için yönetilmesi” olarak değil, “halkın halk tarafından Batılı ülkeler için yönetilmesi” şeklinde tanımlamaktan yanadırlar. 2010 yılı sonlarında başlayan ve genellikle dördüncü demokratik dalga olarak nitelendirilen Arap devrimlerine kısa süre içinde müdahil olarak demokratikleşme sürecinin akamete uğratıldığı görülmektedir. Netice itibariyle de Ortadoğu’da halk yanlısı veya halkın taleplerini karşılamaya çalışan yeni rejimlerin tamamının başarısızlığa mahkum edildiler. Son zamanlarda ülke içindeki vesayet halkalarından kurtulmaya başlayan Türkiye, Müslüman toplumlar için örnek olabilecek tek demokratik ülke olarak kalmıştı. Ortadoğu toplumlarındaki demokratik hareketlere ilham kaynağı olmaya devam etmesi kabul edilemezdi; bundan dolayı da bu son örneğin de başarısızlığa uğratılması veya ortadan kaldırılması gerekti.

Günümüz dünyasına bakıldığında da Batılı ülkelerin, ve en güçlü devlet olan ABD’nin, Amerikan ve Batı karşıtı olarak bilinen pek çok devletin içişlerine müdahil olduğu görülmektedir. Örneğin, güçlü bir anti-Amerikancı geleneğe sahip olan Latin Amerika’daki güçlü liderlerin yönetimlerine ya son verildi ya da savunmaya çekilmesi sağlandı. Örneğin, Brezilya’da sosyalist Cumhurbaşkanı Dilma Roussef Aralık 2015’te başlatılan sürecin sonucunda 2016’da görevinden azledildi. Pek çok gözlemci bunun ABD’nin müdahil olduğu bir “sessiz darbe” olarak nitelendirmektedir (Snider 2016; *Russia Today* 2016). Benzer şekilde ABD karşıtı bir siyasi söyleme sahip olan Venezüella’da ABD müdahalesine tanıklık edilmektedir. 2002 yılında dönemin lideri Hugo Chavez’e karşı darbe yapmaya çalışan ABD, mevcut cumhurbaşkanı Nicolas Maduro yönetimini de değiştirmek için farklı tedbirler almaya devam etmektedir (Weisbrot 2016).

Bu ve başka pek çok örnekte de görüldüğü üzere, Batılı devletlerin Batı-dışı ülkelerin içişlerine karışmaları genel bir siyaset yapma tarzı olarak etkisini devam ettirmektedir. Bu bölümde, Batılı ülkelerin hangi şartlarda ve kimlere karşı çıktığının gösterilmesini sağlamak amacıyla, Batılı devletlerin katkısıyla farklı zaman ve coğrafyalarda gerçekleştirilen dört askeri darbeye kısaca değinilecektir.

1. 1953 İran Darbesi: CIA'nin İlk Askeri Darbesi

Batılı devletlerin askeri darbelerde oynadığı rolün en çarpıcı olanlarından biri 1953 yılında İran Başbakanı Muhammed Musaddık'a karşı gerçekleştirilen ve yerine otoriter Şah rejimi ikame ettirilen darbedir. 1949 yılında yapılan seçimlerde halkoyuyla İran meclisine seçilen ve 1951 yılında Şah Muhammed Rıza Pehlevi tarafından başbakan olarak atanan Musaddık, atanmasından kısa bir süre sonra, izlediği milli ve bağımsız siyaset ve özellikle ülkedeki İngilizlerin –daha sonraları *British Petroleum*, BP olarak değiştirilecek olan Anglo-Amerikan Petrol Şirketi– işlettiği petrol tesislerini millileştirmesi dolayısıyla Amerikan ve İngiliz istihbaratlarının organizasyonu ile kendisine karşı düzenlenen bir askeri darbe ile görevinden alındı. Yerine de Şah tarafından CIA'nin tercihi olan General Fazlullah Zahidi atandı. Bu olay on yıllarca İran başta olmak üzere Ortadoğu'daki Amerikan karşıtlığının temel nedenlerinden biri olarak bilindi.

19 Ağustos 1953 tarihinde gerçekleştirilen askeri darbe sonrasında Musaddık'ın liderliğini yaptığı Milli Cephe Hareketi baskılara maruz bırakılarak iktidardan uzaklaştırıldı ve siyasi partilerin ülke siyasetinde oynadığı rolü de sona erdirdiler. Böylece ABD İran'da demokrasiyi devre dışı bırakıp despotik bir rejimin yeniden hakim olmasını sağladı. İran siyasetinde milliyetçi, halkın iradesine saygı gösteren, anayasacı ve anti-emperyalist bir kişilik olarak görülen Musaddık'ın yerine bölgede Amerikan çıkarlarının jandarmalığını üstlenen despotik Şah rejimi ikame edildi. Musaddık ise üç yıl hapis yattıktan sonra 1967 yılındaki ölümüne kadar ev hapsinde tutuldu.

Amerikalı yetkililer ancak küresel ve bölgesel dengeler değiştikten çok daha sonraları darbedeki rolünü kabul eden açıklamalar yapabildiler. 2000 yılında zamanın ABD Dışişleri Bakanı ilk kez ülkesinin rolünün kabul ettiğini açıkladı. 4 Haziran 2009 tarihinde Başkan Obama Mısır'da yaptığı konuşmada ABD'nin darbedeki rolü dolayısıyla İran devletinden ve halkından

resmen özür diledi. Amerikan istihbarat örgütü CIA ise darbeye etkin rol oynadığını ve sorumluluğunu 2013 yılında resmen açıkladı (BBC 2013).

Görüldüğü üzere Musaddık'ın neden olduğu kriz aslında izlediği milliyetçi politikalarıydı; bu politikaların İran'daki Amerikan ve İngiliz çıkarlarına zarar vermesi dolayısıyla ülkedeki meşru demokratik hükümet devrildi. Netice itibarıyla İran siyasetini daha katılımcı ve daha demokratik kılma yönünde adımlar atan Musaddık, iç ve dış güçlerin işbirliğiyle gerçekleştirilen darbe ile iktidardan düşürüldü (Arıkan Sinkaya 2016: 21).

2. 1973 Şili Darbesi: Latin Amerika'nın Kontrol Altında Tutulması

Benzer bir darbe de 1973 yılında Latin Amerika'nın en uzun süre demokratik tecrübeye sahip ülkelerinden biri olan Şili'de Salvador Allende'ye yönelik yapıldı. Allende'nin sosyalist, milliyetçi ve bağımsız bir anlayışla ülkedeki bakır madenleri başta olmak üzere kapsamlı bir millileştirme politikası izlemesi üzerine ABD'nin kışkırtması ve desteğiyle General Pinochet liderliğinde bir askeri darbe yapıldı. Darbeden sonra ülkenin kaderi Amerikan yanlısı askeri bir yönetime havale edildi.

Sosyalist başkan Allende'nin, ABD'nin menfaatlerinin gerektirmediği bir şekilde, bölgesinde iyi işleyen başarılı bir sosyalist rejim kurma ihtimali ve bu yönde bir siyaset izlemesi üzerine ABD önce Allende Yönetimi'ne karşı diplomatik ve ekonomik saldırılara ve gizli operasyonlara başladı. Ülkede önce toplumsal ve siyasal huzursuzluklar baş gösterdi, sonra Nixon Yönetimi ekonomik bir savaş başlattı (Miliband 2016). Bütün ilgili kurumlarıyla darbenin şartlarını hazırlayan ABD, ülkedeki sağcıları da kullanarak orduya ve polise bir askeri darbe yaptırdı.

Allende'nin, iktidara gelir gelmez, ikisi Amerikalılara ait (Anaconda ve Kennicott) ve bakır madeni çıkarıcı üç büyük sanayi şirketini millileştirmesi ve bunların kontrolünü hükümete devretmesi ABD'nin de yönlendirmesiyle, ülkede ekonomik belirsizlik ve güvensizliğe neden oldu (Office of the Historian 2016). Ülkedeki sendikalar, esnaf, meslek grupları ve öğrenci birlikleri seçilmiş hükümeti düşürmek için harekete geçtiler. Hükümeti zor duruma düşürmek için uzun süreli grevlere başvurdular. Başkan Allende ekonomik sıkıntılara rağmen 1973 yılında yapılan seçimlerde oy oranını artırarak cevap verdi.

Bunun üzerine ABD istihbarat örgütü CIA muhalefet gruplarına, hükümet karşıtı faaliyetlerinde kullanmak üzere milyon dolarlar dağıtmaya başladı. Allende karşıtı bir algı oluşturulmaya başlandı. Amerikalı kuruluşlar, Allende'nin aday olmayacağı yeni bir seçimin yapılması için çabalayarak ülkede bir anayasal darbe gerçekleştirmek istedi. Ancak bu başarılı olamayınca ikinci bir alternatif olarak askeri darbe hazırlıkları yapıldı ve neticede Genel Kurmay Başkanı General Augusto Pinochet öncülüğünde 11 Eylül 1973 tarihinde bir askeri darbe gerçekleştirildi (O'Shaughnessy 2013). Öte yandan, bu askeri darbenin gerçekleştirilmesinde Avusturalya istihbarat örgütü ASIS'in (Suich 2010) ve İngiltere'nin (Özdemir 2013) de ABD'ye yardımcı bir rol oynayarak darbe sürecinde yer aldığı iddia edildi.

Allende hükümetini yıkan askerler bir cunta hükümeti kurdular; kısa süre içinde General Pinochet kişisel ve despotik bir rejim kurdu. Darbe sonrasında ülkedeki bütün demokratik kurumlar ve hareketler lağvedildi ve bütün siyasi faaliyetler ve süreçler durduruldu. Özellikle, Soğuk Savaş şartlarında ABD karşıtı bir siyasal söylem benimseyen bütün sol hareketler ve siyasal partiler yasaklandı. Pinochet muhalefeti bastırmak amacıyla ölüm timleri kurdu ve yaygın bir şekilde işkence uygulamalarına başvurdu (Suich 2010). Darbeye destek veren ABD, cunta hükümetinin gücünü sağlamlaştırmasına da her türlü desteği verdi. Darbe öncesinde Latin Amerika'nın demokrasi adası olarak bilinen ve 1932 yılından itibaren demokratik seçimlerle hükümetler kuran Şili, despotizm ve kaos ile anılır hale geldi. Ülkedeki siyasal istikrarsızlığın sona ermesi oldukça uzun bir zaman aldı. Pinochet döneminde Şili'de yaşanan insan hakları ihlalleri ve demokrasi dışı uygulamaların etkisi hala devam etmektedir. Şilililer kurulan "adalet ve hakikat" komisyonunun bütün sorumlular hakkında hukuki işlemlerin yapılmasını talep etmektedirler (Özdemir 2013).

3. 2013 Mısır Darbesi: Batının Ortadoğu Düzeni

Batılı ülkelerin himayesinde gerçekleşen darbe geleneğinin son örneklerinden biri 2013 yılında Mısır'da seçilmiş cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'ye karşı gerçekleşen askeri darbedir. Ortadoğu'da otoriter rejimlerin hakimiyeti ile statüko yanlısı bir sistem kurmak isteyen Batılı ülkeler ile birer monarşi olan Körfez ülkelerinin birlikte organize ettiği askeri darbedir. İhvan Hareketinin bölgedeki otoriter rejimlere doğrudan ve dolaylı tehdit oluşturması sonrasında Batılı ülkelerin teşvik ve desteği sayesinde Mursi ta-

rafından göreve getirilen Genel Kurmay Başkanı General Abdül Fettah Sisi Mısır'ın yönetimine getirildi. Bu şekilde bölgede demokrasinin gelişimi için bir umut olarak başlayan "Arap Baharı" iki yıl içinde "Arap kışı"na çevrildi.

2011 yılında Mısır halkının geniş bir kesiminin otoriter Hüsnü Mübarek yönetimine baş kaldırması sonrasında yaşanan süreç Mısır'a, tarihinde ilk kez demokratik bir süreç ve yapılanma başlattı. 25 Ocak 2011'de gerçekleşen devrim sonrasında tarihteki ilk özgür serbest seçimler yapıldı ve Mısır halkının iradesinin bir sonucu olarak İhvan-ı Müslimin Hareketinin siyasi kanadını temsil eden Özgürlük ve Adalet Partisi 2012 yılında yapılan parlamento seçimlerinde meclisteki çoğunluğu elde etti. Partinin genel başkanı Muhammed Mursi de aynı yıl gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda Mısır'ın beşinci, demokratik olarak seçilmiş birinci cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Mursi göreve başladıktan kısa bir süre sonra ciddi bir siyasi yeniden yapılanma süreci başlattı. Yeni bir anayasa hazırlamak başta olmak üzere ülkedeki siyasal ve dinsel farklılıkları barındıran bir siyasal açılım gerçekleştirilmeye çalışıldı. Ancak, uzun süreli yapısal sorunları bulunan Mısır ekonomisi ve siyasetinin kırılğan yapısının da etkisiyle de, çözülemeyen sorunlar gerekçe gösterilerek kitlesel protestolar düzenlenmeye başlandı. Eski rejim yanlıları ile yeni süreçte devşirilen bazı gruplara yaptırılan bu gösteriler bahane edilerek asker yönetime el koydu.

Batılı devletler ile Körfez ülkelerinin müdahalesi ve desteğiyle ülkedeki yapısal ekonomik sorunları gerekçe gösterilerek 30 Haziran 2013'te başlayan kitle gösterileri sonrasında 3 Temmuz'da gerçekleştirilen bir askeri darbe ile Cumhurbaşkanı Mursi görevden uzaklaştırıldı ve cezaevine atıldı. Darbenin arkasındaki güçlerin isteğiyle ülkedeki farklı siyasi grupların darbeci yönetime destek vermeleri sağlandı. Bunun ilk göstergesi olarak, darbe bildirisi okunduğunda Sisi'nin yanında Ezher Baş İmamı Ahmet Tayyip, Kıpti Patriği 2. Tavadros, muhalefet lideri Muhammed Baradei, Temerrüd hareketi liderleri ve Selefî Nur Partisi sözcüsü bulunuyordu. Bu koalisyonun oluşturulması hem darbenin arkasındaki geniş iç ve dış çevrelerinin gücünü hem de İhvan Hareketi'nin bütün alanlarda tasfiye edileceğini göstermiştir (Kurt 2016: 38).

Mısır halkı askeri darbeye karşı sokaklara indi, ancak ülkede değişim ve istikrar istemeyen güçlerin teşvikiyle de binlerce barışçıl gösterici darbeciler tarafından öldürüldü. Binlerce insanın hayatına mal olan askeri darbenin yö-

netime hakim olmasından sonra askeri cunta tarafından yakalanıp cezaevine konulan Cumhurbaşkanı Mursi ve İhvan Hareketinin lider kadrosu farklı davalardan yargılandılar. Göstermelik mahkemelerin kararıyla İhvan'ın lider kadrosu bazı davalarda ömür boyu hapis cezasına çarptırılırken, bazı davalarda ise idama mahkum edildiler. Halk kesimleri de her şeye rağmen sesini kesmek zorunda bırakıldı.

Darbeci Sisi yönetimi kısa süre içinde uluslararası alanda kabul görmeye başladı. Darbeye aktif destek veren Suudi Arabistan ile Birleşik Arap Emirlikleri milyar dolarlık finansal ve ekonomik yardımlar yaparak yeni rejimi oturtmaya çalıştılar (Hamed 2014). ABD ile AB başta olmak üzere Batılı ülkeler de kısa süre içinde askeri rejime desteklerini ilan ettiler (Khanfar 2013). ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, askeri darbeyi “demokrasinin restorasyonu” olarak nitelendirdi. ABD’li yetkililer Mısır’da yaşananlara özellikle darbe demediler, çünkü Amerikan yasalarına göre bir darbeci yönetime yardım yapmak yasaktır. ABD’li yetkililer Mısır’a verdikleri yıllık 1.5 milyar dolarlık yardımı vermeye devam ettiler (Scheer 2013).

İhvan’dan esirgediği yardımı Sisi yönetiminden esirgemeyen ABD askeri rejime hem ekonomik hem de askeri yardımlarla destek verdi. AB Dışişleri Bakanı ve Dış Politika ve Güvenlik Politikalarından Sorumlu Temsilcisi Catherine Ashton Kahire’ye bir ziyaret gerçekleştirerek Sisi rejiminin uluslararası ölçekte meşruiyet kazanmasına büyük bir katkı sağladı (Kurt 2016: 39). Hem ABD hem de AB otoriter yönetimlerle işbirliği yapmalarının son bir örneği olarak Sisi yönetimine her türlü desteği vermeye devam ettiler.

4. 2014 Ukrayna Darbesi: Batı ile Rusya Arasındaki Yeni Soğuk Savaş'ın İlk Cephesi

2013 yılı sonlarında Avrupa Birliği (AB) Ukrayna ile bir ortaklık antlaşması imzalamak istedi, ancak yapılan görüşmeler olumsuz bir şekilde neticelendi. AB yetkilileri görüşmelerin bir antlaşma ile sonuçlanmamasının faturasını Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç’e kesti. Batı yanlısı bir siyaset izlemek istemeyen ve bundan dolayı da AB ile ortaklık antlaşmasını imzalamayan Yanukoviç tam aksine Rusya ile ilişkileri geliştirmek istedi. Yanukoviç’in Rus yanlısı bir siyaset izlemesi de reelpolitik bir tavrın sonucuydu; çünkü Rusya, Ukrayna’nın en önemli komşusu, en büyük ticaret ortağı, doğalgaz ihtiyacının neredeyse tamamını karşıladığı ve kültürel olarak en yakın olduğu ülke olarak vazgeçilmez bir ortaktı.

Bunun üzerine, Yanukoviç'in Rusya ile yakınlaşmasını istemeyen ABD ile AB ülkeleri Ukrayna'da yeni bir renkli devrim süreci başlattılar (Sotiroviç 2016). Batılı ülkeler Ukrayna'nın AB ve NATO yönünde siyaset izleyen bir ülke haline gelmesini sağlayacak bir yönetim arayışına girdiler. Bunun için de önce insanları sokaklara dökerek yönetim değişikliğinin halk tarafından istendiğine dair bir algı oluşturmak istediler. Neticede Yanukoviç'e karşı Kiev'in merkezindeki Meydan'da AB yanlısı kesimler tarafından kitlesel gösteriler yapılmaya başlandı. ABD ile AB tarafından desteklenen bu gösterilerin aşırı milliyetçi, hatta neo-Nazist gruplar tarafından yönlendirildiğine dair iddialar ortaya atıldı (Cartalucci 2014). Batılı ülkeler Yanukoviç Hükümetine yaptırımlar uygulamaya başladılar.

Gösteriler kısa sürede etkili oldu ve Rus yanlısı Cumhurbaşkanı Yanukoviç 21 Şubat 2014 tarihinde Rusya'ya kaçtı. Ukrayna Parlamentosu 22 Şubat'ta toplanarak Yanukoviç'in görevine son verdi, hemen sonrasında da tutuklanmasını talep eden bir karar aldı. Batılı ülkeler, istediklerini yaptıracağına inandıkları Rusya karşısı Arseniy Yatsenyuk'a yeni bir hükümet kurdurarak ülkedeki siyasal istikrarı ve ülkesel bütünlüğü sağlamaya çalıştılar (Parsons 2014). Ancak olaylar çoktan çığırında çıkmıştı; ülke kısa süre içinde siyasal bir kaos ve iç savaşa sürüklendi. Doğu Ukrayna ve Kırım başta olmak üzere ülkenin Rusça konuşulan şehirlerinde ayrılma taleplerini de dile getiren karşı gösteriler yapıldı.

AB ile NATO'nun sınırında istediği şekilde hareket etmesine müsaade etmeyen Rusya kriz müdahil oldu. Bir taraftan Doğu Ukrayna'da Kiev'deki yeni yönetime karşı savaştan ayrılıkçılara destek verirken diğer taraftan da Kırım'ı ilhak ettiğini dünyaya duyurdu. Öte yandan, ülkenin doğusunda bulunan Donetsk ve Luhansk bölgeleri Rus yanlısı grupların kontrolünde bağımsızlık ilan etti ve fiilen Kiev'den ayrıldı. Böylece, her ne kadar Batı destekli darbe başarılı gibi görünse de amacına ulaştığı söylenemez. Çünkü Batının elinde kalan Ukrayna parçalanmış ve önemli toprak parçalarının hakimiyetini Rusya'ya kaptırmış bulunmaktadır. Dolayısıyla, Batılı ülkeler ile Rusya arasındaki yeni soğuk savaşın ilk cephesinin Rusya tarafından kazanıldığı söylenebilir.

B. Batının 15 Temmuz Darbe Girişimine Tepkileri

Batılı aktörlerin neredeyse tamamı 15 Temmuz gecesi gerçekleşen darbe girişimine karşı ya kayıtsız kaldı ya da doğrudan darbecilere destek veren açıklamalar yaptılar. Bazı Batılılar da darbe gecesi hemen tepki vermeyip darbenin sonucunu beklediler. Darbecilerin kaybettiği anlaşılınca bazı devletlerin yetkilileri, kerhen de olsa demokratik olarak seçilmiş hükümete desteklerini açıkladılar. Ancak bazıları hızlarını alamayıp darbeye desteklerini ilan ettiler; ayrıca, darbenin nasıl bir kazanç getireceğini bile vurguladılar. Siyasi, ekonomik ve sosyal aktörlerin önemli bir kısmı zaten daha ilk saatlerden itibaren özellikle darbe ve darbeci kelimelerini kullanmayarak Türkiye'deki seçilmiş hükümetin meşruiyetini sorguladılar.

Bazıları darbenin duyurulmasından hemen sonra darbe sürecinin hem Türkiye hem de Batılı ülkeler için bir fırsat ve kazanç olduğunu yazdılar. Örneğin, Amerikan ordusunun istihbaratçı subaylarından emekli yarbay Ralph Peters, Fox News televizyonunda şu yorumu yapmıştı. “Bu darbe, Türkiye'nin İslami bir diktatörlük olmaktan kurutulması için son şansıdır. Bu darbeye rol alanlar iyi adamlar” (Peters 2016a). Darbe girişiminin başarısız olmasından sonra da bir açıklama yapan aynı kişi “şayet darbe başarılı olsaydı, İslamcılar kaybedecek, biz kazanacaktık” itirafında bulundu (Peters 2016b).

Bu bölümde Batının 15 Temmuz darbe girişimine verdiği tepkiler iki ayrı alt başlık altında incelenecektir. Birinci alt-başlıkta devlet yetkililerinin ve karar merciinde bulunanların açıklamaları üzerinde durulurken, ikinci alt-başlıkta ise daha çok medyanın darbe sonrası sürece bakışı ele alınacaktır.

1. Batılı Resmi Mercilerin 15 Temmuz'a Bakışı

Batılı devlet ve siyaset adamları ancak darbe girişimi akamete uğratıldıktan sonra net bir şekilde darbe girişimini kınadıklarını ilan ettiler. Darbecilerin kimliklerine dair neredeyse tek kelime etmeyen; hatta ısrarla Türk yetkililerin, darbeye katılan subayların ve sivillerin itiraflarından hareketle darbeci gruplarla ilgili yaptıkları açıklamaları da kabul etmeyip darbeci örgüte sahip çıkmaya devam ettiler. Batılı devlet adamları ne ilkeli ve koşulsuz bir şekilde darbe girişimini kınadılar ne de Türk yetkilileri ve Türk halkını takdir ettiler.

ABD adına ilk açıklama, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry tarafından Moskova'da yapıldı. Kısa bir yorumda “barış, istikrar ve süreklilik umduğunu” söyledi (Reuters 2016a). ABD'den yapılan bir başka açıklama, Başkan

Obama'nın Ofisi'nden, darbe girişimi sonrasında geldi. Yapılan bir basın açıklamasında “şiddet olaylarında herhangi bir Amerikalının öldürüldüğü veya yaralandığına dair endikasyon bulunmadığı” ifade edildi. Açıklamada ayrıca, Başkan ve ekibinin hayatını kaybedenlerle birlikte oldukları belirtilerek, Türkiye’de yaşayan tüm tarafların hukukun üstünlüğü çerçevesinde kalarak şiddet veya istikrarsızlaşmaya yol açacak eylemlerden kaçınmaları gerektiğini ifade etti (The White House 2016). Bu açıklamada ilginçtir ki, darbe planlayıcıları ve masum insanları öldüren bir terör örgütü ile demokratik olarak seçilen meşru hükümet ve bu hükümeti savunan masum insanlar arasında hiçbir ayırım yapılmadı, aksine iki eşit taraf muamelesi yapıldı. Sığ terimlerle, sadece yasalara saygı duyulması çağırısı yapıldı. En önemlisi, bildiride “darbe girişimi” veya “darbe planlayıcıları” ifadelerinin hiç kullanılmamış olmasıdır.

Bu nedenle, ABD darbenin başlangıcında darbe girişimine karşı belirleyici bir tutum almak istemediği gibi, yaşananları meşru hükümeti devirme girişimi olarak da görmedi. Darbe girişiminin başkaldırı olduğunu düşünen ABD Büyükelçiliği raporunda da benzer bir tutum sergilendi. Büyükelçiliğin darbe girişimi sırasında yaptığı açıklamada, “Türk ordusunun unsurları *ayaklanma girişiminde*, güvenlik güçleri bunu önlemek için harekete geçiyor ve bazı binalar abluka altına alındı” ifadeleri kullanıldı (ABD Ankara Büyükelçiliği 2016). Görüldüğü üzere ABD darbe, darbeci, illegal kalkışma, meşru hükümet gibi tarafını belli edecek kavramlar kullanmamış, illegal kalkışmaya destek anlamına gelen ifade kullanmayı tercih etti.

Darbe girişiminin erken saatlerinde AB kurumları tarafından da resmi açıklama yapılmadı. İlk açıklama, darbe girişiminin akamete uğratılmasından sonra 16 Temmuz’da AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi ve Başkan Yardımcısı Federica Mogherini ve Avrupa Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri Komiseri Johannes Hahn’dan geldi. ABD’den farklı olarak, bu açıklamada darbe girişimi kınandı; ancak “denetim ve dengelerle Türkiye’nin anayasal düzenine hızlı bir şekilde geri dönme ihtiyacı olduğunu” ve temel hak ve özgürlüklerin üstünlüğü vurgulandı (Avrupa Komisyonu 2016). 240 kişinin hayatını kaybettiği bir dönemde Türkiye’de demokrasiyi ve meşru hükümeti korumak için yaptıkları mücadele, böyle bir vurguyu Batının Türk hükümeti ve halkıyla olan empati eksikliğini göstermektedir. Yaşananları sıradan bir olay gibi algılayan AB açıklaması, darbe girişimine kalkışanlara karşı gerekli tedbirler alınmasının sınırlı olmasını istemektedir.

18 Temmuz 2016'da darbe girişiminden sadece birkaç gün sonra John Kerry ve Federica Mogherini, Brüksel'deki ortak bir basın açıklamasında Türkiye'deki durum hakkında değerlendirmelerde bulundular. Kerry ve Mogherini, 15 Temmuz gecesi halkın yaptıklarına ve darbe girişiminden sonra demokrasinin nasıl korunduğuna odaklanmak yerine, Türkiye'de hukukun üstünlüğünü vurguladılar. Türk Hükümeti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ne yapması gerektiğine dikkat çektiler. Kerry, "Türkiye Hükümetini ülke genelinde sakin ve istikrarı sağlamaya sıkı bir şekilde teşvik ettiklerini" söyledi (ABD Dışişleri Bakanlığı 2016). Kerry ayrıca, "Türkiye Hükümetini, ülkenin demokratik kurumlarına ve hukukun üstünlüğüne saygı konusunda en üst standartlara uymaya davet" ettiklerini de ifade etti (ABD Dışişleri Bakanlığı 2016). NATO üyesi olması sebebiyle, Türkiye'de neler olup bittiğini dikkatlice gözlemlendiğini belirten Kerry, NATO olarak konu hakkında bir bildirme ilan ettiklerini açıkladı. Türkiye Yönetimini uyanan bir metin olan bu bildiri, uyarı olsun veya olmasın, Batı medyası tarafında NATO üyeliğinin askıya alınması da dahil olmak üzere Türkiye'nin uluslararası ölçekte tecridi için bir uyarı olarak sunmakta tereddüt etmedi (Ensor ve Rothwell 2016; Stearns, 2016).

Almanya Başbakanı Angela Merkel, İngiltere Dışişleri Bakanı Boris Johnson, Fransa Dışişleri Bakanı Jean-Marc Ayrault gibi Batılı liderlerden de konu hakkında açıklamalar geldi. Benzer şekilde beyanatlarında, demokrasiye kast eden eylemden ziyade, hükümetin alacağı tedbirleri dikkate alarak demokrasinin geleceği ile ilgili endişelerini vurguladılar. Hatta Fransız Dışişleri Bakanı Ayrault, Erdoğan'ın "otoriter" hale geldiği konusunda uyarıda bulundu (Banks 2016).

Özellikle 21 Temmuz 2016'da Türkiye'de olağanüstü hâl ilan edildiğinde Türkiye'deki meşru hükümete karşı daha olumsuz bir kampanya başlatıldı. İlk günden itibaren olağanüstü hâlin ilan edilmesine ve darbecilerle irtibat veya iltisak içinde bulunanlara karşı yürütülen kampanyaya karşı çıkarak gerekli tedbirlerin alınmasına engel olmak istediler. Öyle ki, ABD'nin en önemli askeri yetkililerinden birisi olan ABD Merkez Komutanlığı (CENTCOM) Komutanı Joseph Votel, açıkça darbeci askerlerin tutuklanmasına karşı çıktı. Tutuklanan darbeci subayların kendi müttefikleri ve muhatapları olduğunu, bundan sonra Türk silahlı kuvvetleri içinde muhatap bulmada endişe ettiklerini ifade etti (Paletta 2016). Batının olağanüstü hal ile ilgili duruşuna bakıldığında, Paris saldırısından sonra Kasım 2015'te Batı dünyasının Fransa'da olağanüstü hal ilan edilmesine gösterdiği tepki göz önüne

alındığında, Batılıların benzer iki gelişmeye nasıl zıt yönde baktıkları açıkça görülür.

Türkiye’deki darbe girişimi sırasında ve sonrasında Batılı devlet adamlarının ve liderlerin tepkileri demokrasiyle bağdaşmamaktadır. Bu bağlamda eğer 15 Temmuz darbe girişimi başarılı olsaydı söz konusu müphem ve dolaylı açıklamalar ve bildirimler Batının darbecileri desteklemesi için bir pozisyon oluşturacaktı. Belki de Mısır örneğinde olduğu gibi Batı, darbe planlayıcılarının “demokrasiyi yeniden tesis etmek” istediğini belirtmiş olacaktı. Ne yazık ki bu da hiç şaşırtıcı olmayacaktı. Batılı devlet adamları Mısır ve başka pek çok örnekte olduğu gibi darbecilere gerekçe bulma konusunda sıkıntı yaşamayacağı belliydi.

2. Batı Medyasının 15 Temmuz Tepkisi

Batı medyası son bir kaç yıldır Türkiye aleyhine giriştiği algı operasyonlarına 15 Temmuz darbe girişiminden sonra da devam etti. Cumhurbaşkanı Erdoğan, AK Parti Hükümeti ve muhalefet partileri dahil bütün demokratik kurumların, medyanın, sivil toplumun ve bütün vatandaşların olumsuz olarak etkilendiği ve karşı çıktığı bu menfur girişim sonrasında bile halkın iradesine karşı harekete geçen darbecileri değil; meşru yönetimi suçlu ilan etme yarışına girdiler. Batıdaki anaakım medya bir bütün olarak 15 Temmuz darbe girişimi ve sonrasında da Türkiye ile ilgili gelişmeleri çarpıtarak verdi. Medya ahlakını bir tarafa bırakarak çoğunlukla uydurma ve çarpıtma haberlerle Türkiye ile ilgili konuları olumsuzlaştırarak manşetlere taşıdılar. Darbe girişiminden birkaç saat sonra yayınlanan çarpıcı haberlerden biri, NBC’nin başkan yardımcısının açıklamasıydı. Darbe girişiminin başarıya ulaşmasını temenni eden “Erdoğan’ın hava yoluyla ülkeden kaçtığı ve Almanya’dan sığınma talebinde bulunduğu” açıklamasını yaptı (National Review 2016). Aynı yalanı devam ettiren *Daily Beast* (2016) isimli Amerikan haber sitesi, Almanya’dan gelen sığınma hakkı reddinin ardından Erdoğan’ın İngiltere’ye gittiği görüşündeydi.

Öte yandan, 15 Temmuz gecesi darbenin en sıcak saatlerinde, Amerikalı etkili düşünce kuruluşu Stratfor, darbe planlayıcılarının Cumhurbaşkanı’na suikast düzenlenmesine sebep olabilecek şekilde, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın suikasta uğradığı Muğla’dan İstanbul’a uçakla döndüğü güzerghahı gösteren birkaç tweet yayınladı (Anadolu Agency 2016). Fakat, aynı zamanda Türk vatandaşları üzerinde psikolojik bir etki yarattı. Darbecilere ve

Stratfor'un halkın dışarı çıkmasını engelleyecek ve motivasyonu düşürecek yayınlar gibi engelleyici saldırılara rağmen; Erdoğan halkı darbecilere karşı seferber edebildi. Bununla birlikte, Cumhurbaşkanının öldürülmesinin darbe girişimini başarıyla sonuçlandıracağı düşünülürse, Stratfor'un Türk halkının yanında olmak yerine, darbecilerin tarafında olduğu söylenebilir.

Darbe girişimi devam ederken Batılı medya yayınlarında, darbecilere hükümetin düşürülmesine ilişkin tavsiyeler veriliyor ve darbenin nasıl başarılı olacağı tartışılıyordu. Eski bir CIA yetkilisi olan Bob Baer, CNN'de yaptığı bir açıklamada darbecilerin "CNN Türk'ü ele geçirmesi gerektiğini ve ilk dakikalardan itibaren; radyo, sosyal medya ve internet yayınlarının kesilmesi gerektiğini" söyledi. Erdoğan'ı tutuklayamamış olsalar da "başta tüm bunlar hakkında önlem almaları gerektiğini" ifade etti (Marans 2016). Diğer taraftan FOX News (2016) analistleri, darbenin başarılı olması gerektiğini ve DAES'i yenmenin tek yolu olduğunu savundular.

Batı medyası, darbe girişimi sonrasında darbecileri değil, darbeye maruz kalanları suçladı. 15 Temmuz gecesi sokaklara çıkan insanların amacının sadece Erdoğan'ı desteklemek ve korumak olduğunu savunan Batılı yayın kuruluşları, Türk vatandaşlarını yakalanan askerlere işkence yapmakla suçlayarak pek çoğu gerçek olmayan rahatsız edici fotoğraflar yayınladı. Bütün bu açıklamalar Batı medyasının, 15 Temmuz'da Türk halkının, Türk demokrasisini korumaya çalıştığını ve bu uğurda vatandaşların hayatını kaybettiğini göstermekte sınıfta kaldığı göstermektedir. Özellikle anaakım Batı medyası darbenin arkasındaki FETÖ'yü hiç dile getirmede. Aksine bu örgütü barışçıl bir hareket olarak göstermeye devam ettiler. Ayrıca hepsi ağız birliği içinde Türkiye'nin meşru demokratik hükümetini ve halk tarafından doğrudan seçilmiş cumhurbaşkanını, Türkiye'deki bütün olumsuz gelişmelerden sorumlu tutarak suçladılar.

Devletin en önemli kurumları olan Türkiye Büyük Millet Meclisi, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, Genelkurmay Başkanlığı, Milli İstihbarat Teşkilatı, Ankara Emniyet Müdürlüğü, Özel Hareket Merkezi ve TRT gibi sembolik önemi büyük devlet binalarını ateş altına almalarını ve Türkiye'nin siyasi liderlerine suikast teşebbüslerini ve en önemlisi darbecilerin F-16 savaş uçakları, helikopter ve tank gibi ağır silahlara 240 masum insanları öldürmelerini görmezden gelen Batı medyası; hükümetin, başarısız darbe girişimi sonrası dönemde aldığı anayasal çerçevedeki güvenlik tedbirlerini eleştirdiler.

Darbeye karşı Sünni-Alevi, Kürt-Türk, dindar-laik gibi bütün toplumsal kesimlerin net bir şekilde tavır almasına rağmen Batı medyasının daha çok sakallı erkekleri ve başörtülü kadınları gündeme getirmesi, İslamofobik ve oryantalist tutumunu gösterdi. Soğuk Savaş döneminde Latin Amerika'daki Katolik kiliselerinin desteklediği halk mücadelesini özgürlükçü bir teolojik hareket olarak nitelendiren Batı dünyası; darbeye, meşru hükümetine ve demokrasiye sahip çıkan Türkiye'deki dindar ve muhafazakar kesimleri olumsuz nitelendirmeler ve yakıştırmalarla gündeme getirmiştir. Bu durum, ülkede zaten mevcut olan Batı şüpheciliğini, darbe girişimi sonrasında Batı aleyhtarlığını getirdi. Hassas dönemde yapılan bu olumsuz yayınların sonucunda Türkiye'deki Batı, özellikle de Amerikan karşıtlığı çok yükseldi.

Türkiye'de yükselen konjonktürel Batı karşıtlığı ile Batı dünyasındaki derin Türkiye karşıtlığını anlamak için en önemli üç Batı ülkesindeki (ABD, İngiltere ve Almanya) en etkili medya kuruluşlarının yayın içeriklerine bakmak yeterlidir.

ABD'nin tartışmasız en etkili ve en ciddi gazetesi *The New York Times* (2016a), darbe girişimi ve sonrasında Türkiye'deki gelişmeleri en seviyesiz bir şekilde ele alan gazetelerin başında gelmektedir. Örneğin, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, Türk halkının %52'sinin oyunu alarak daha ilk turda seçilen bir lider olduğunu görmezden gelerek, Türkiye'de insanların demokrasi için değil, Erdoğan için sokaklara çıktıklarını ve slogan attıklarını yazdı. Gazete halkın yarısından fazlasının verdiği oyları görmezden gelmektedir. Halbuki herkes bilir ki ABD'de başkanlar genellikle Amerikan halkının üçte birinin oyuyla seçilmektedirler. Örneğin, en son seçimlerde halkın yaklaşık dörtte birinin oyunu alan ve toplamda rakibinden daha az oy alan bir aday (Donald Trump) başkan olarak seçilmiştir. Bununla yetinmeyen aynı gazete, ciddiyetini bir tarafa bırakarak daha da ileri giderek Türkiye'de darbecilere ve iradesine müdahale etmek isteyenlere karşı sokaklara dökülen demokrasi yanlı insanları, koyunlara benzeterek hakaret etmekten bile çekinmedi. Sokaklarda demokrasi karşıtı hareketlere ve aktörlere karşı direnen insanları, iradesiz güruhlar olarak gösterdi (New York Times 2016b).

Benzer şekilde ABD'nin ve dolayısıyla dünyanın uluslararası ilişkiler alanındaki en saygın iki dergisi *Foreign Affairs* ile *Foreign Policy* dergileri de anaakım Batı medyasının içine düştüğü seviyesizlikten nasibini aldı. *Foreign Affairs* dergisinde yayınlanan bir yazı, Erdoğan'ın darbe girişiminin ardındaki tek suçlu olduğunu ve "yıllardır yerine getirilmeyen sözlerden ve halk içinde

paranoyanın gittikçe derinleşmesinden dolayı, Türkiye Cumhurbaşkanı'nın hakkettiğini bulduğunu" iddia etti (Rubin 2016). Darbeden sadece bir gün sonra, ABD'de önde gelen bir terör uzmanlarından Edward Luttwak *Foreign Policy* için akademisyenliğin ve entelektüel ahlakın tamamen bir tarafa bırakılarak kaleme aldığı yazıda Batı medyasının ve entelektüel aklının derin Türkiye ve demokrasi karşıtı tavrını en net bir şekilde ortaya çıkardı. Kadınların değil sadece bıyıklı erkeklerin sokaklarda olduğunu, sloganların vatanseverlikle ilgili değil İslami olduğunu, darbecilerin değil Erdoğan'ın demokrasiyi ortadan kaldırdığını ve darbe girişiminin arkasında Gülenistlerin değil seküler Kemalistlerin olduğunu pervasızca yazabildi (Luttwak, 2016).

İngiltere'nin en etkili haftalık dergilerinden birisi olan *Economist*, darbe girişiminin başladığı andan itibaren, başarılı bir darbenin nasıl olması gerektiğine ilişkin öneriler vermeye başladı. *Economist*, "Sultan Hayatta Kaldı" manşeti altında, darbenin ilk saatlerinden itibaren darbecilerin kontrolü elinde tutması gerektiğini yazdı (Economist 2016a). Darbe girişiminin hemen sonrasında da Türkiye'de yaşananları dünyanın gözünden kaçırma endişesiyle "Erdoğan'ın İntikamı" manşetiyle çıktı ve gerçekleri tersyüz ederek Erdoğan'ın, Türklerin uğruna can verdiği demokrasiyi yıktığını iddia etti (Economist 2016b). Pervasız bir şekilde, Türk insanına hakaret edercesine, kendi kaderlerini belirleme yönünde giriştikleri çabayı, tamamen aksi yönde bir algıyla yayın yapmaya devam etti. *Economist* (2016c) dergisi, Türkiye'deki demokratik kurumların varlığını göz ardı ederek Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ve AK Parti Hükümetinin tavrını, demokratik seçimlerin olmadığı Irak ve Suriye'deki şahsi rejimlerin temsilcisi olan Baas'a benzetti. *New York Times*'in söylemine paralel bir biçimde, temenni niyetine, Türkiye'nin kaosa sürükleneceğini de yazdı.

İngiltere'deki bir başka önemli gazete olan *Independent*; Batının beklediği gelişmeler olmayınca Türk yöneticilerini tehdit etmekten çekinmedi. Türkiye'deki hükümeti devirmeye kararlı olduklarını ifade edercesine, darbe sonrası günlerde, "Erdoğan darbe girişimini engelledi, ancak kaderi hala belirsiz" diyerek tahammülsüzlüğünü dile getirdi (Independent 2016). İngiliz Haber ajansı *Reuters* için çalışan muhabirler darbe girişiminin emrini veren Fetullah Gülen'le temasa geçerek Gülen'in, Türkiye'deki darbe girişiminin birileri tarafından sahnelendiği belirten ifadeleri haber yapıldı (Reuters 2016b). ABD'nin Bu şekildeki bir darbe girişiminin Erdoğan ve Türk hükümeti tarafından sahnelenme ihtimali Batı medyasında yankılanmaya başladı.

The Guardian veya *Daily Mail* gibi diğer gazeteler de Türkiye'deki darbe girişimi konusunda da benzer bir tavır takındı (Alaaldin 2016). “Timsah Gözyaşları” manşeti altında “Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan darbe mağdurunun cenaze töreninde gözyaşlarını tutamadı ve darbe girişiminde bulunan örgütün, arındırılması gereken virüs olduğunu” yazdı. *Daily Mail* (2016) tamamen yanlış ve uydurma bir haber yaparak Erdoğan'ın siyasi rakiplerinin; hükümetin, devletin üzerindeki gücünü daha da sıkılaştırmak için bu olayları kendisinin yaptığını söylediklerini iddia etti. Burada devletin ileri gelen tüm siyasi parti liderlerinin, özellikle de MHP ve CHP liderlerinin darbe girişimini şiddetle kınadığını ve meşru hükümete verdikleri desteği belirtmek gerekmektedir.

Son olarak, Almanya'nın en önemli yayın kuruluşlarından biri olan *Der Spiegel* (2016) darbe girişiminden hemen sonra provokatif bir manşetle çıktı: “Bir Zamanlar Demokrasiydi: Diktatör Erdoğan ve Aciz Batı.” Bu manşeti gören herkesin ilk bakışta sanki Türkiye'de bir darbe olduğu ve muhalifler ortadan kaldırıldığı zehabına kapılması mümkündü. Görüldüğü gibi, darbeyi ve darbecileri değil, kararlılıkla darbe girişimine karşı koyan ve demokratik meşru hükümetini savunan lideri ve partiyi hedef alan bir haber yaptı. Halbuki tüm siyasi partiler ve halkın büyük bir çoğunluğu darbe girişimine karşı çıkmışlardı. Halkın özgürlüğünün yok edilmeye çalışıldığı bir darbe girişimine karşı alınan tedbirleri “özgürlüğünü kaybeden ülke” olarak sayfalarına taşıyan *Der Spiegel*, 16 muhabirin katkı verdiği özel sayısında ısrarla Türk hükümetine ve halkına ağır ithamlarda bulundu. Kapağında Sultan Ahmet Camisi'nin minarelerini ateşlenen roketler olarak gösteren dergi, Türkiye karşıtlığını İslam karşıtlığı başlığı altında işleyerek daha etkili olmaya çalıştı (Daily Sabah 2016).

Böylece, hiçbir ahlaki sınır tanımayan bir yayının politikasıyla Türkiye karşıtlığını temel amaç olarak benimsemiş Batı medyası, Türkiye halkından beklediği tepkileri alamayınca, bu yöndeki yayınına devam ettirmeye kararlı olduğunu da göstererek başka alanlarda faaliyet gösteren Batılı kurum ve kuruluşları desteğe çağırarak zorunda kaldı. Örneğin, bunun bir göstergesi olarak Moody's isimli kredi derecelendirme kuruluşunun ülkede siyasal istikrarın sağlanmasından sonra Türkiye'nin kredi notunu “yatırım yapılabilir” seviyesinin altına düşürdü (Gür 2016).

Batının, özellikle de Batı medyasının tepkisi, Batının Türkiye'yi sunmasındaki niyetini yansıtmaktadır. Böyle bir politikanın iki temel hedefi vardı:

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Türk halkı. Darbe girişimi engellendiğinden hoşnut olmayan Batılı devlet adamları ve medya, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kişiliğini hedef aldı. Kendisini ve hükümetini, FETÖ üyelerini tutuklamalarından dolayı eleştirdiler ve hatta Türkiye'yi uluslararası ortamda tecrit etmekle tehdit ettiler. Erdoğan'ın demokratik olarak Türk vatandaşlarının %50'den fazlasının oyunu aldığını ve 12 yılda bir çok kez özgür ve şeffaf seçimleri kazandığı gerçeğini göz ardı ettiler.

Batı, Türkiye'ye kendi perspektifini dayatmaya çalıştı ve Türk devletini ve vatandaşlarını hedef aldı. Darbecilere karşı cesur direnişleri ve uluslarını nasıl savundukları, Batı mediasında tamamen göz ardı edildi. Böyle bir duruşun göz ardı edilmesinin tek açıklaması; Batı mediasının Türkiye'yi Batıda hiçbir yeri olmayan otoriter bir Ortadoğu devleti olarak sunmak istemesidir. Bunun nedeni ise Batılı devletler tarafından İslami bir diktatör olarak gösterilen Erdoğan'ın varlığıdır. Nitekim Batılı devletlere göre eğer Erdoğan devrilsedydi, kendilerine göre "demokratik" bir lider gelecek ve Batılı devletler arasında Türkiye'ye memnuniyetle yer verebileceklerdi.

Sonuç

Batıcı kuklaların ve onların üst akıllarının yaşadığı büyük bir mağlubiyet olan 15 Temmuz zaferi, Batıcı olmayan liderleri mutlaka iktidardan düşürmek isteyen Batılı devletlerin beklentilerinin karşılanmadığı bir gelişmedir. Başka bir ifadeyle 15 Temmuz, yoğun iç ve dış bağlantılarla gerçekleştirildiği halde yenilgiye uğratılan bir darbe girişimidir.

Batılı ülkelerin 15 Temmuz darbe girişimine verdikleri tepki bir kez daha göstermiştir ki Batılı ülkelerin Batı-dışı dünyadaki ülkelere bakışındaki sorunlar devam etmektedir. Uzun süredir Batılı ülkelerin Batı-dışı dünyaya karşı sahip oldukları ahlaki üstünlük zemini biraz daha zarar görmüştür. Mısır başta olmak üzere Batılı ülkelerin Ortadoğu'da demokrasi isteme gibi bir dertleri yoktur. Batılı devletler, menfaatlerine karşı gördükleri bütün ülkelerin yönetimlerini sorunlu ilan ederek iktidarı değiştirme yoluna gitmektedirler. Brezilya, Mısır ve Ukrayna örneklerinde olduğu gibi çoğunlukla başarılı da olmaktadırlar.

Türkiye halkı kendi kaderini tayin hakkını başka mercilere devretmek istemediğini 15 Temmuz gecesi tüm dünyaya ilan etmiştir. Türk halkının direnişi, Batılı ülkelerin beklentilerinin karşılanmasına müsaade etmemiştir. Batılı devletlerin 15 Temmuz sonrasındaki hayal kırıklığı ve kızgınlık bu

milli direnişe, dolayısıyla planlarının değişmesine, bir tepkiydi. Demokrasinin güçlendirilmesi ve halkın kendi kaderini tayin etme hakkı yönünde atılmış önemli bir adım olan 15 Temmuz direnişi, milli iradeyi ve demokratik meşru hükümeti ortadan kaldırmak için gerçekleştirilen darbe girişimine karşı koyan bir “karşı devrim”dir.

Sonuç olarak, Batılı aktörler, hem siyasi aktörleri hem de medya kuruluşları, darbe girişiminin başarısızlığından dolayı ciddi bir hayal kırıklığı yaşadılar, çünkü Batılı küresel güçlerin arkasında olduğu darbelerin başarısız olma ihtimali çok düşüktür. Darbe sonrası süreçte Batı dünyası, Türkiye’yi eleştirmenin ve Türkiye gibi ülkelere demokrasi ve insan hakları dersi vermenin ahlaki zeminini kaybetmiştir. Temel değerlerinin aksi yönde siyaset üreten Batılı ülkeler, Türkiye gibi ülkelerin söylemleri üzerinden kendi değerlerini savunma teklifine maruz kalmaktadır.

KAYNAKÇA

- ABD Ankara Büyükelçiliği*, (2016), “Emergency Message for U.S. Citizens: Shots Heard in Ankara, Bridges Closed in Istanbul,” 15 Temmuz 2016, <https://tr.usembassy.gov/emergency-message-u-s-citizens-shots-heard-ankara-bridges-closed-istanbul/>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- ABD Dışişleri Bakanlığı*, (2016), “Joint Press Availability With EU High Representative Federica Mogherini,” 18 Temmuz 2016, <https://www.state.gov/secretaryremarks/2016/07/260174.htm>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Alaaldin, Ranj (2016), “Aftermath of Turkey Coup Attempt Will Be Bloody and Repressive,” *The Guardian*, 16 Temmuz 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/16/aftermath-of-turkish-coup-attempt-will-be-bloody-and-repressive>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Anadolu Agency*, (2016), “July 15 Tweets Pose Questions on ‘Shadow CIA’ Stratfor,” 2 August 2016, <http://aa.com.tr/en/americas/july-15-tweets-pose-questions-on-shadow-cia-stratfor/620283>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Avrupa Komisyonu*, (2016), “Joint Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini and Commissioner for European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations Johannes Hahn on the Situation in Turkey,” 16 Temmuz 2016, http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-16-2555_en.htm, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Banks, Martin (2016), “EU Voices Fears for the Future of Turkey Following Attempted Military Coup,” *The Parliament Magazine*, 18 Temmuz 2016, <https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/news/eu-voices-fears-future-turkey-following-attempted-military-coup>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- BBC Türkçe*, (2013), “CIA’in 1953’teki İran Darbesinde Rol Oynadığı Belgelendi,” 20 Ağustos 2013, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130820_iran_cia.

- Cartalucci, Tony (2014), "BBC Now Admits: Armed Nazis Led 'Revolution' in Kiev, Ukraine," *Global Research*, 7 March 2014, <http://www.globalresearch.ca/bbc-now-admits-armed-nazis-led-revolution-in-kiev-ukraine/5372232>, Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016.
- Daily Beast*, (2016), "Erdogan Now Headed to London," 15 Temmuz 2016, <https://coupfacts.com/daily-beast-erdogan-now-headed-to-london/>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Daily Mail*, (2016), "Crocodile Tears? Turkish President Erdogan Breaks Down in Tears at Coup Victim's Funeral as He Calls His Opponents a 'Virus' Who Must Be Purged," 16 Temmuz 2016, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3693828/Turkish-president-Recep-Erdogan-describes-overthrow-plot-gift-God-allowing-cleanse-army-ordering-arrest-3-000-judges-prosecutors-thousands-supporters-continue-occupy-streets.html>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2016.
- Daily Sabah*, (2016), "Turkey Slams German Magazine Der Spiegel's Provocative Edition, Cover," 14 Eylül 2016, <http://www.dailysabah.com/diplomacy/2016/09/14/turkey-slams-german-magazine-der-spiegels-provocative-edition-cover>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2016.
- Der Spiegel*, (2016), "Diktator Erdoğan und der hillose Westen: Es war einmal eine Demokratie," No. 30, 23 Temmuz 2016, <http://www.spiegel.de/spiegel/print/index-2016-30.html>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2016.
- Fox News*, (2016), "We Need the Coup to Succeed, Because That Will Be Our Way To Actually Be Able To Defeat ISIS," 16 Temmuz 2016, <https://twitter.com/foxnews/status/754128252684210176>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Independent*, (2016), "Erdogan Has Survived This Coup – But His Future Is Still Uncertain," 16 Temmuz 2016, <http://www.independent.co.uk/voices/editorials/turkey-coup-erdogan-military-army-erdogan-has-survived-this-coup-but-his-future-is-still-uncertain-a7140736.html>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Economist*, (2016a), "The Sultan Survives: In Turkey, a Failed Coup against President Recep Tayyip Erdogan," 15 Temmuz 2016, <http://www.economist.com/news/europe/21702319-regardless-outcome-turkish-politics-will-change-worse-soldiers-turkey-have>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Economist*, (2016b), "Erdogan's Revenge," 23 Temmuz 2016, <http://www.economist.com/news/leaders/21702465-turkeys-president-destroying-democracy-turks-risked-their-lives>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Ensor, Josie and Rothwell, James (2016), "Turkey Coup Attempt: Risk of NATO Suspension as Erdogan's Purge Intensifies," *The Telegraph*, 18 Temmuz 2016, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/07/18/turkey-coup-attempt-istanbul-deputy-mayor-shot-in-the-head>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016
- Hamed, Yahia (2014), "Egypt's Coup Has Plunged the Country Into Catastrophe," *The Guardian*, 16 March 2014, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/16/egypt-coup-catastrophe-mohamed-morsi>, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2016.
- Gür, Nurullah (2016), "Moody's'in Ekonomik Rasyonaliteden Uzak Not Kararı," *SETA Analizi*, 28 Eylül 2016, <http://www.setav.org/moodysin-ekonomik-rasyonaliteden-uzak-not-karari/>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2016.

- Khanfar, Wadah (2013), "Egypt's al-Sisi Drags the Country Closer to Civil War," *Huffington Post*, 24 July 2013, http://www.huffingtonpost.com/wadah-khanfar/egypt-military-coup_b_3647871.html, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Kurt, Veysel (2016), "3 Temmuz Darbesi: Mısır'da Müesses Nizamın Yeniden Tesisi," *Ortaadoğu Analiz*, 8/76, 36-39.
- Luttwak, Edward (2016), "Why Turkey's Coup d'Etat Failed," *Foreign Policy*, 16 July 2016, <http://foreignpolicy.com/2016/07/16/why-turkeys-coup-detat-failed-erdogan/>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Marans, Daniel (2016), "Former CIA Officials Give Turkish Coup Plotters Advice On CNN," *Huffington Post*, 16 Temmuz 2016, http://www.huffingtonpost.com/entry/cia-officials-turkey-coup-advice_us_578a2d02e4b08608d334c32c, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Miliband, Ralph (2016), "The Coup in Chile," *Jacobin*, 9 September 2016, <https://www.jacobinmag.com/2016/09/chile-coup-santiago-allende-social-democracy-september-11/>, Erişim Tarihi: 26 Aralık 2016.
- National Review*, (2016), "Military Coup in Turkey," 15 Temmuz 2016, <http://www.nationalreview.com/corner/437951/turkey-military-coup-reported>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- New York Times*, (2016a), "Erdogan Triumphs After Coup Attempt, but Turkey's Fate Is Unclear," 17 Temmuz 2016, <https://twitter.com/nytimesworld/status/754776778204389376>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- New York Times*, (2016b), "The Erdogan Supporters Are Sheep, and They Will Follow Whatever He Says," 19 Temmuz 2016, <https://twitter.com/nytimesworld/status/755364571389591558>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Office of the Historian*, (2016), "The Allende Years and the Pinochet Coup, 1969-1973," <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/allende>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2016.
- O'Shaughnessy, Hugh (2016), "Chilean Coup: 40 Years Ago I Watched Pinochet Crush a Democratic Dream," *The Guardian*, 7 Eylül 2016, <https://www.theguardian.com/world/2013/sep/07/chile-coup-pinochet-allende>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2016.
- Özdemir, Sinan (2013), "Bir Darbenin Anatomisi: Şili (1973-2013)," *Dünya Bülteni*, 11 Eylül 2013, <http://www.dunyabulteni.net/haber-analiz/273976/bir-darbenin-anatomisi-sili-1973-2013>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2016.
- Paletta, Damian (2016), "Pentagon Allies Jailed in Turkey Amid Coup Backlash, General Says," *The Wall Street Journal*, 28 Temmuz 2016, <http://blogs.wsj.com/washwire/2016/07/28/pentagon-allies-jailed-in-turkey-amid-coup-backlash-general-says/>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Parsons, Renee (2014), "Chronology of the Ukrainian Coup," *Counter Punch*, 5 March 2014, <http://www.counterpunch.org/2014/03/05/chronology-of-the-ukrainian-coup/>, Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016.
- Peters, Ralph (2016a), "Turkey's Last Hope Dies," *Fox News*, 16 Temmuz 2016, <http://www.foxnews.com/opinion/2016/07/16/turkeys-last-hope-dies.html>, Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016.
- Peters, Ralph (2016b), *Fox News*, 16 Temmuz 2016, <https://twitter.com/FoxNews/status/754112160423215104>, Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016.

- Russia Today*, (2016), "'Made in USA': 3 Key Signs That Point to Washington's Hand in Brazil's 'Coup'," 18 May 2016, <https://www.rt.com/news/343390-brazil-rousseff-impeachment-us/>
- Reuters*, (2016a), "Kerry Says Hopes for Peace and Stability in Turkey," 15 Temmuz 2016, <http://www.reuters.com/article/us-turkey-security-usa-russia-idUSKCN0ZV2NQ>, Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016.
- Reuters*, (2016b), "Muslim Cleric Gulen: Coup Bid in Turkey Could Have Been Staged," 16 Temmuz 2016, <http://www.reuters.com/article/us-turkey-security-gulen-remarks-idUSKCN0ZW11D>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Rubin, Michael (2016), "Erdogan Has Nobody to Blame for the Coup but Himself," *Foreign Affairs*, 15 Temmuz 2016, <http://foreignpolicy.com/2016/07/15/erdogan-has-nobody-to-blame-for-the-coup-but-himself/>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Scheer, Robert (2013), "A Gift From the United States to Mideast Zealots," *Huffington Post*, 7 September 2013, http://www.huffingtonpost.com/robert-scheer/a-gift-from-the-united-st_b_3565033.html, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Sinkaya, Pınar Ankan (2016), "İran: Musaddık ve Darbe," *Ortadoğu Analiz*, 8/76, 18-21.
- Sotiroviç, Vladislav B. (2016), "The 2014 Coup D'état and the Ukrainian Crisis," *Modern Diplomacy*, 13 June 2016, http://moderndiplomacy.eu/index.php?option=com_k2&view=item&id=1496:the-2014-coup-d-etat-and-the-ukrainian-crisis&Itemid=133, Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016.
- Snider, Ted (2016), "A US Hand in Brazil's Coup?," *Consortium News*, 1 June 2016, <https://consortiumnews.com/2016/06/01/a-us-hand-in-brazils-coup/>, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2016.
- Stearns, Jonathan (2016), "U.S. Warns on Turkey's Place in NATO as Erdogan Cracks Down," *Bloomberg*, 18 Temmuz 2016, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-07-18/u-s-warns-on-turkey-s-place-in-nato-as-erdogan-cracks-down>, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2016.
- Suich, Max (2010), "Spymaster Stirs Spectre of Covert Foreign Activities," *The Australian*, 20 Mart 2010, <http://www.theaustralian.com.au/news/inquirer/spymaster-stirs-spectre-of-covert-foreign-activities/news-story/81531449790cf1321578d684e368905c>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2016.
- The White House*, (2016), "Readout of the President's Update on the Situation in Turkey," 16 Temmuz 2016, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2016/07/16/readout-presidents-update-situation-turkey>, Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016.
- Weisbrot, Mark (2016), "A U.S. Policy of Non-intervention in Venezuela Would Be a Welcome Change," *The New York Times*, 30 June 2016, <http://www.nytimes.com/roomfordebate/2016/06/28/how-to-save-venezuela/the-us-bears-blame-for-the-crisis-in-venezuela-and-it-should-stop-intervening-there>, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2016.